

**Nacionalna povelja *WE Finance*
kodeksa
CRNA GORA**

Sadržaj

1. ISTORIJAT.....	3
1.1. PREGLED <i>WE FINANCE</i> KODEKSA	3
1.2. KONTEKST DRŽAVE CRNE GORE	3
1.3. CILJEVI <i>WE FINANCE</i> KODEKSA u CRNOJ GORI.....	4
2. UČESNICI KODEKSA U CRNOJ GORI.....	5
3. UPRAVLJANJE.....	7
3.1. ULOGE NACIONALNE KOALICIJE	7
3.2. ULOGA NACIONALNOG KOORDINATORA.....	10
3.3. OPERATIVNE PROCEDURE	10
4. REGRUTOVANJE I UKLJUČIVANJE POTPISNIKA	11
4.1. PODOBNI POTPISNICI I CILJEVI REGRUTOVANJA.....	11
4.2. UKLJUČIVANJE POTPISNIKA.....	12
5. PRIKUPLJANJE PODATAKA I PROCES IZVJEŠTAVANJA.....	12
5.1. PROCES IZVJEŠTAVANJA	14
5.2. DEFINICIJE.....	15
PRILOG.....	17
NACIONALNI POTPISNICI KODEKSA.....	17
PLAN IMPLEMENTACIJE NA VISOKOM NIVOU:	19

1. ISTORIJAT

1.1. PREGLED WE FINANCE KODEKSA

Kodeks za finansiranje žena preduzetnica (*WE Finance Code* ili jednostavno Kodeks) predstavlja obavezu pružalaca finansijskih usluga (PFU), regulatora, razvojnih banaka i drugih aktera finansijskog ekosistema da zajednički rade na povećanju finansiranja za mikro, mala i srednja preduzeća u vlasništvu ili kojima rukovode žene (ŽMMSP) širom svijeta. Cilj Kodeksa je uklanjanje prepreka kako bi žene preduzetnice mogle da rastu i stvaraju veću vrijednost za ekonomiju i svoje zajednice. Kodeks primjenjuje pristup zasnovan na podacima i saradnji više zainteresovanih strana, sa ciljem podsticanja sistemskih promjena u načinu na koji se finansiraju žene preduzetnice. *WE Finance* kodeks predstavlja globalni okvir koji je osmišljen tako da se može prilagoditi lokalnom kontekstu.

Da bi učestvovali u Kodeksu, pružaoci finansijskih usluga potpisuju Pismo za preuzimanje obaveza kojom podržavaju ciljeve Kodeksa i definišu svoje namjere u tri oblasti:

LIDERSTVO: Odrediti višeg rukovodioca koji će predvoditi napore organizacije usmjerene ka pružanju podrške preduzećima u vlasništvu žena.

AKTIVNOST: Proširivanje i uvođenje dodatnih mjera koje će podržati žene preduzetnice.

PODACI: Pružaoci finansijskih usluga prate zajednički dogovoren skup pokazatelja o finansiranju ŽMMSP. Ostali učesnici Kodeksa rade na proširenju dostupnosti i korišćenja podataka na strani ponude o nivou finansiranja koje se pruža ŽMMSP.

Regulatorna tijela, industrijska udruženja, investitori, pružaoci tehničkih usluga, pružaoci finansijske infrastrukture i donatori, kao i druge organizacije u nacionalnom ekosistemu, takođe se podstiču da se obavežu na primjenu Kodeksa. Oni mogu svojim stručnim znanjem doprinijeti unapređenju podataka i analitike, proizvoda i usluga, kao i rješenja u domenu politika koja će na kraju dovesti do povećanja finansiranja ŽMMSP.

1.2. KONTEKST DRŽAVE CRNE GORE

U Crnoj Gori žene čine jednu trećinu svih registrovanih preduzetnika (u skladu sa Zakonom o privrednim društvima, preduzetnici su fizička lica registrovana za obavljanje privredne djelatnosti¹). Njihov broj je unazad nekoliko godina stabilan i iznosi oko 8.000, od čega žene čine 32%.²

Udio žena vlasnica mikro, malih i srednjih preduzeća (MMSP) u Crnoj Gori i dalje je niži u odnosu na takva preduzeća u vlasništvu muškaraca. Međutim, bilježi se rast udjela ŽMMSP u kontinuitetu od 2015. godine, pa je u 2025. godini on iznosio 25,60% ukupnog broja MMSP. tj bio je veći za 0,19 pp u poređenju sa prethodnom godinom.

¹ Preduzetnik je poslovno sposobno fizičko lice koje, u skladu sa zakonom, obavlja privrednu djelatnost u cilju sticanja dobiti, a koje tu djelatnost ne obavlja za račun drugoga. (Zakon o privrednim društvima, Službeni list CG 121/25)

² Podaci su iz Poreske uprave, Centralnog registra privrednih društava, pribavljenih tokom sastanka sa Anom Šebek, Ministarstvo ekonomskog razvoja

Prema studiji Regionalnog savjeta za saradnju (*Regional Cooperation Council, RCC*), žene u Crnoj Gori najčešće pokreću biznise u sektoru usluga - kao što su trgovina, zanatstvo i intelektualne usluge - i uglavnom upravljaju malim kompanijama.³

Program za unapređenje konkurentnosti privrede Ministarstva ekonomskog razvoja Crne Gore pruža sveobuhvatnu finansijsku i nefinansijsku podršku mikro, malim i srednjim preduzećima (MMSP). Njegovi rodno senzitivni kriterijumi omogućavaju bolji pristup finansijama za ženska MSP čime se podstiču investicije, digitalna transformacija poslovanja, prelazak sa linearne na cirkularnu ekonomiju, uvođenje međunarodnih poslovnih standarda, jačanje internacionalizacije, kao i podrška početnicima u biznisu.

Rodna analiza Sekretarijata Savjeta za konkurentnost Crne Gore o realizaciji Programa konkurentnosti⁴ pokazuje da podrška preduzećima koja su u većinskom vlasništvu žena raste. U 2019. godini žene su činile 25% svih odobrenih prijava. Taj udio je porastao na 34% u 2020. godini, a zatim na 42% u 2021. godini. U 2022. godini dolazi do pada broja odobrenih aplikacija, kada je iznosio 37%, da bi u 2023. godini opet došlo do rasta udjela na 45%. U 2024. godini zabilježen je pad nivoa podrške, pa je 40% aplikacija bilo odobreno ženama vlasnicama biznisa. Međutim, u 2025. godini dolazi do značajnog rasta – od ukupno 78 odobrenih aplikacija, 45 se odnosilo na privredna društva u vlasništvu žena, što predstavlja 58% ukupnog broja odobrenih aplikacija. Ovaj izražen porast direktno je povezan sa uvođenjem posebno definisane programske linije za podršku ženskom preduzetništvu, koja je u potpunosti iskorišćena, čime je dodatno ojačana zastupljenost ženskih biznisa u strukturi korisnika programa. Podaci ukazuju da rodno ciljane mjere usmjerene ka ženskom preduzetništvu unapređuju pristup finansijama za žene.

Crna Gora nema politiku finansijske inkluzije. Međutim, zemlja radi na uspostavljanju sistema razvoja ženskog liderstva u cilju usklađivanja sa Direktivom Evropske unije o ženama u upravnim odborima (*Women on Boards – WoB*).⁵

1.3. CILJEVI WE FINANCE KODEKSA u CRNOJ GORI

Usvajanje Kodeksa u Crnoj Gori ima za cilj da odgovori na jaz u finansiranju sa kojim se suočavaju preduzeća u vlasništvu i/ili kojima upravljaju žene, kao i da ukloni prepreke kako bi preduzetnice mogle razvijati svoje poslovanje i stvarati veću vrijednost za ekonomiju i svoje zajednice. Ciljevi Kodeksa u Crnoj Gori obuhvataju:

- Smanjenje rodnog jaza, stavljanje većeg fokusa na segment ženskog preduzetništva u finansijskom sektoru i povećanje dostupnog finansiranja za ŽMMSP (do povećanja nominalne vrijednosti kredita za 10-15% do 2026. godine, i dodatnih 10-15% do 2028. godine).
- Implementaciju politika rodne ravnopravnosti i zatvaranje jaza u finansijskoj pismenosti između žena i muškaraca.
- Povećanje broja žena preduzetnica kao rezultat unaprijeđenih mogućnosti finansiranja za ŽMMSP, unapređenje poslovnog ambijenta kroz uspostavljanje garantnog fonda sa

³ RCC, Žensko preduzetništvo na Zapadnom Balkanu: prikupljanje podataka o ograničenjima i dobrim praksama, 2023.

⁴

<https://scc.org.me/web/publikacije/Ekonomsko%20osna%C5%BEivanje%20%C5%BEena/2026/Rodna%20analiza%202026.pdf>

⁵ Direktiva (EU) 2022/2381 Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. novembra 2022. godine o obezbjeđivanju rodne ravnoteže među direktorima kompanija koje se kotiraju na berzi i srodnim mjerama, [Directive - 2022/2381 - EN - EUR-Lex](#)

posebnom linijom za finansiranje ženskog biznisa, kao i jačanje nefinansijske podrške za ŽMMSP.

- Povezivanje svih registara (privrednih društava, preduzetnika i fizičkih lica koja obavljaju privrednu djelatnost) u jedinstveni, objedinjeni registar, čime će se unaprijediti dostupnost podataka o ŽMMSP na nacionalnom nivou.
- Definisanje pojma „žensko preduzeće“ i koristiti dokaze kao osnov za kreiranje javnih politika.
- Motivacija nacionalne koalicije je da kroz *WE Finance Kodeks* omogući snažniji rast, osigura ekonomsku stabilnost i unaprijedi inkluzivnost ekonomije.

2. UČESNICI KODEKSA U CRNOJ GORI

Nacionalni promoteri i institucije koje su nosioci aktivnosti (*anchor institutions*): Uvođenje i usvajanje Kodeksa na nacionalnom nivou zahtijeva liderstvo jednog do tri visoko cijenjena lidera u finansijskom sektoru zemlje pilot-projekta. To su lideri iz ključnih javnih, privatnih institucija i organizacija civilnog društva poput regulatora, industrijskih udruženja i vodećih pružalaca finansijskih usluga. Ovi Nacionalni promoteri (*champions*) unose sopstvenu posvećenost finansijskoj inkluziji žena, prilagođavaju okvir Kodeksa domaćim okolnostima, postavljaju viziju Kodeksa u nacionalnom kontekstu, okupljaju ključne aktere, obezbjeđuju adekvatne resurse i pokreću aktivnosti.

Sljedeće organizacije smatraju se Nacionalni promoterima u Crnoj Gori:

- Ministarstvo ekonomskog razvoja
- Sekretarijat Savjeta za konkurentnost Crne Gore
- Udruženje banaka Crne Gore
- Udruženje mikrokreditnih finansijskih institucija,

dok su institucije koje su nosioci aktivnosti (*anchor institutions*):

- Ministarstvo ekonomskog razvoja
- NLB Podgorica.

Nacionalna koalicija: Kako bi se obezbijedila snažna međusektorska podrška i prihvatanje Kodeksa, šira koalicija zainteresovanih strana može pomoći u osmišljavanju, potvrđivanju i sprovođenju Kodeksa u zemlji. Članovi koalicije mogu uključivati regulatore, pružaoce finansijskih usluga, industrijska udruženja i druge partnere iz ekosistema. Članovi Nacionalne koalicije/upravljačkog savjeta će zajednički promovisati Kodeks, podsticati njegovo usvajanje i obezbijediti odgovarajuće podsticaje i resurse za njegovo unapređenje. Članovi koalicije takođe doprinose svojim stručnim znanjem u skladu sa ulogom svoje institucije u finansijskom i preduzetničkom ekosistemu.

Sljedeće institucije učestvovalaće u **Nacionalnoj koaliciji u Crnoj Gori:**

- Ministarstvo ekonomskog razvoja (MER)
- Centralna banka Crne Gore (CBCG)
- Poreska uprava
- Uprava za statistiku Crne Gore – MONSTAT
- Privredna komora Crne Gore
- Udruženje banaka Crne Gore
- Udruženje mikrokreditnih finansijskih institucija
- Nevladine organizacije – Centar za ženska prava

- Sekretarijat Savjeta za konkurentnost Crne Gore (SCC)
- Unija poslodavaca Crne Gore (UPCG)
- IM Konsalting
- Devet banaka (Addiko banka, CKB, ERSTE banka, Hipotekarna banka, Lovćen banka, NLB Banka, Prva Banka Crne Gore, Universal Capital Bank, Zapad banka)
- Osam mikrokreditnih finansijskih institucija (MFI) (Alter Modus, Klikloan, LABOR, Monte Credit, Mikrokreditiranje, Montenegro Investments Credit, Partner Plus, WIN CREDIT).

Slika 1: Članice Nacionalne koalicije Crne Gore

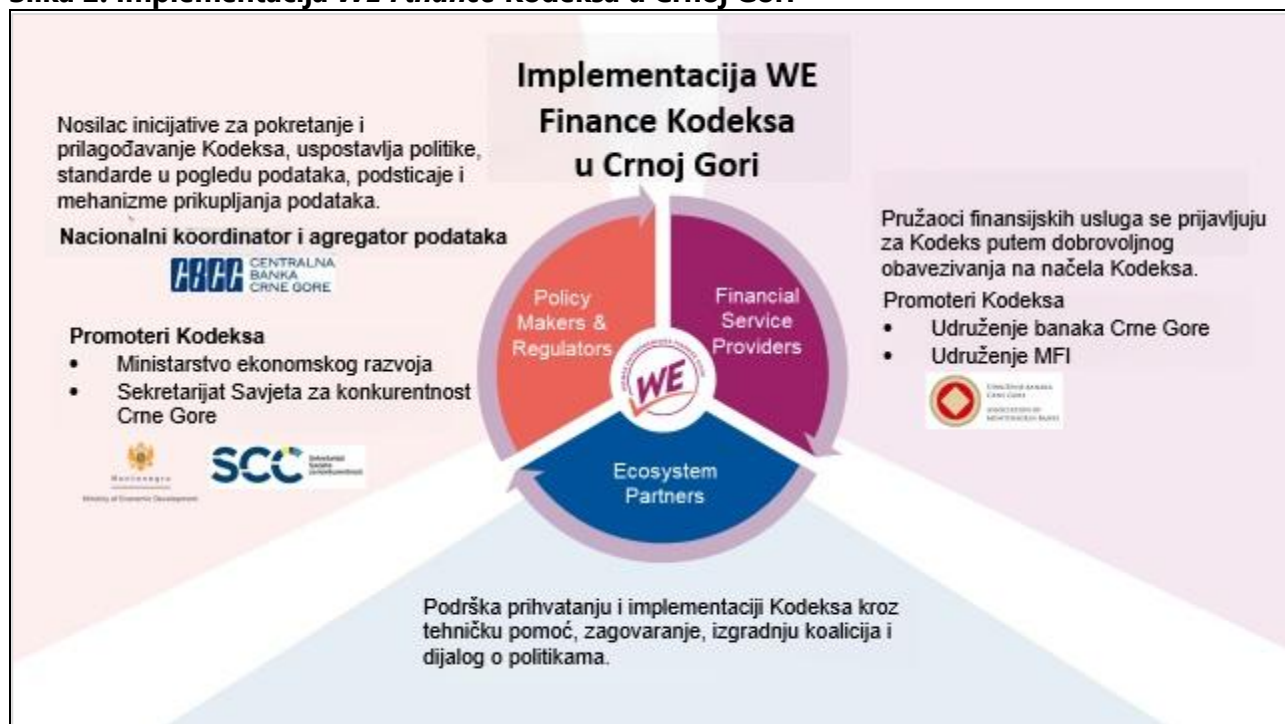
Nacionalni koordinator(i): Jedan ili više subjekata koje imenuje Nacionalna koalicija zaduženi su za koordinaciju sprovođenja Kodeksa, predlaganje osnovnih postavki Kodeksa, sazivanje sastanaka Nacionalne koalicije, praćenje preuzetih obaveza u okviru Kodeksa, održavanje javno dostupnih informacija o Kodeksu, te obezbjeđivanje da se napredak prati i izvještava na nacionalnom i globalnom nivou. Ova uloga može biti formalizovana kroz dokument sa jasno definisanim mandatom (opisom zadataka) usaglašenim od strane Nacionalne koalicije.

U Crnoj Gori, Centralna banka Crne Gore je iskazala spremnost da preuzme ovu ulogu na čelu sa liderkom guvernerkom Dr Irenom Radović.

Nacionalni agregator(i): Nacionalna koalicija imenuje jednu ili više pouzdanih domaćih institucija, kao što su udruženja u okviru jedne industrije ili državni organi, za prikupljanje i analizu ključnih indikatora. Nacionalni agregatori biraju se među institucijama koje imaju uspostavljene sigurne sisteme i protokole za upravljanje pitanjima privatnosti i objelodanjivanja podataka. Mogu biti potrebni različiti agregatori za različite vrste finansijskih posrednika (npr. banke, MFI, Fintech kompanije, fondovi).

CBCG će biti **Nacionalni agregator** u Crnoj Gori i domaćin (*host*) Nacionalne interaktivne platforme (*National Dashboard*). Time pokazuje snažnu posvećenost i već je preduzela važne korake ka objedinjavanju većine minimalnih indikatora. Kroz ovaj projekat, kapaciteti CBCG za rad sa podacima biće dodatno unaprijeđeni.

Slika 2: Implementacija WE Finance Kodeksa u Crnoj Gori

3. UPRAVLJANJE

3.1. ULOGE NACIONALNE KOALICIJE

CBCG je odlučila je da sarađuje sa širom koalicijom kako bi se obezbijedio dalekosežni domet u cjelokupnom ekosistemu podrške ženama preduzetnicama u Crnoj Gori. S obzirom na to da su gotovo svi akteri finansijskog sektora potpisali Pisma namjere, Kodeks će moći da ostvari značajan uticaj na sektor. Snažno uključivanje cjelokupnog ekosistema doprinijeće tome da se žensko preduzetništvo sagledava iz različitih uglova i podrži kroz raznovrsna sredstva.

Da bi se omogućila diskusija o ovim temama, nacionalna koalicija je formirala tri radne grupe:

- Radnu grupu za unapređenje regulatornog okvira Kodeksa** koja se fokusira na unapređivanje nacionalnih definicija i politika u oblasti ženskog preduzetništva,
- Radnu grupu za podatke** koja se fokusira na unapređivanje baza podataka, istraživanja i analitike,
- Radnu grupu za pristup finansijskim proizvodima** koja se fokusira na razvoj novih finansijskih i nefinansijskih usluga za ŽMMSP.

Široka koalicija omogućava holistički pristup.

Tabela 1: Struktura Nacionalne koalicije Crne Gore

Radna grupa	Cilj	Vodeća institucija	Su-vodeća institucija
Radna grupa za unapređenje regulatornog okvira Kodeksa	Unapređivanje nacionalne definicije i politike u oblasti ženskog preduzetništva	Ministarstvo ekonomskog razvoja	Sekretarijat Savjeta za konkurentnost
Članovi	Ministarstvo ekonomskog razvoja Sekretarijat Savjeta za konkurentnost Centar za ženska prava NLB Banka Udruženje MFI Udruženje banaka Crne Gore Unije poslodavaca Crne Gore Razvojna banka Crne Gore MFI Monte Credit IM Konsalting		
Radna grupa za podatke	Unapređivanje podataka, istraživanja i analitike	CBCG	MONSTAT
Članovi	CBCG Monstat MFI Win Credit MFI Montenegro Investments Credit Lovćen Bank MFI Alter Modus Crnogorska Komercijalna Banka (CKB) Erste Bank MFI Klikloan Ministarstvo ekonomskog razvoja		
Radna grupa za pristup finansijskim proizvodima	Nove finansijske i nefinansijske usluge za ŽMMSP	Udruženje banaka Crne Gore	Udruženje MFI
Članovi	Udruženje banaka Crne Gore Udruženje MFI Erste Bank Zapad banka Hipotekarna Banka Crnogorska Komercijalna Banka (CKB) Universal Capital Bank MFI Partner Plus MFI Labor MFI Alter Modus		

Specifične uloge i odgovornosti Nacionalne koalicije u naredne dvije godine su sljedeće:

Ciljevi za prvu godinu:

- Izrada godišnjeg Plana implementacije Kodeksa
- Podrška u regrutovanju potpisnika Kodeksa.
- Predvođenje javnog pokretanja WE Finance Kodeksa.
- Uspostavljanje nacionalne interaktivne platforme (*Dashboard*) sa prikazom nalaza o podacima za ŽMMSP.
- Formiranje i imenovanje rukovodilaca Radnih grupa fokusiranih na ključne oblasti djelovanja:
 - ✓ **Podaci** (postizanje konsenzusa o ključnim odlukama, definiciji ŽMMSP, ključnim indikatorima učinka (KPI), obrascu za izvještavanje i učestalosti izvještavanja).
 - ✓ **Nefinansijske usluge** za ŽMMSP (identifikuju se i usaglašavaju ključne aktivnosti koje potpisnici mogu preduzeti radi podrške ŽMMSP).

- ✓ **Dizajn ponude vrijednosti za klijente za ŽMMSP** (dijele se najbolje prakse u kreiranju ponuda za ŽMMSP, kako su istakle banke sa uspješnim strategijama za ŽMMSP)
- ✓ **Politika** (izmjena ili uvođenje novih politika kako bi se ŽMMSP omogućio veći pristup finansijama i nefinansijskim uslugama u cilju rasta poslovanja).
- Uspostavljanje osnovnih parametara za prikupljanje podataka:
 - ✓ Donošenje odluka o politikama, npr. definicija ŽMMSP, zatvoreni sistem podataka (*data circular*) i sl.
 - ✓ Prezentovanje i usaglašavanje obaveznih ključnih indikatora učinka (KPI) i preporučenih indikatora (kako su utvrdile koalicije/radne grupe)
 - ✓ Odobravanje obrasca za izvještavanje koji je razvio nacionalni agregator
- Uključivanje potpisnika PFI (partnerskih finansijskih institucija)
- Izrada i objavljivanje nacionalnog Inicijalnog izvještaja (o ciljevima Kodeksa, broju potpisnika po sektoru, nacionalnoj definiciji(ama) ŽMMSP koju su utvrdile radne grupe, obavezama koje su definisali potpisnici, itd.).
- Usvajanje nove Strategije ženskog preduzetništva u koju su ugrađeni ciljevi WE Finance Kodeksa.
- Dostavljanje ažuriranih podataka EBRD-u za globalno izvještavanje o Kodeksu.

Ciljevi za drugu godinu:

- Proširenje broja potpisnika.
- Usklađivanje definicija MMSP koje koriste banke sa zvaničnom zakonskom definicijom.
- Povezivanjem registara (privrednih subjekata, preduzetnika i fizičkih lica koja obavljaju djelatnost) u jedinstveni registar u cilju unapređivanja dostupnost podataka o MMSP na nacionalnom nivou.
- Definisati pojam ženskog preduzeća i doprinijeti razvoju politika zasnovanih na dokazima koje podržavaju žene preduzetnice.
- Izmijeniti zahtjeve za izvještavanje partnerskih finansijskih institucija (PFI) prema CBCG.
- Povećati finansiranje preduzeća u vlasništvu žena za 10%-15% nominalne vrijednosti kreditnog portfolija do kraja 2026. godine.
- Usvojiti Zakon o kreditno-garantnom fondu.
- Povećati broj žena preduzetnica kroz povećano finansiranje, unaprijeđeno poslovno okruženje i uspostavljanje garantnog fonda za žene preduzetnice, kao i kroz pristup nefinansijskoj podršci.
- Mobilisati finansijska sredstva za nove finansijske proizvode (posebno za MFI, s obzirom na to da nemaju depozite) - Razvojna banka Crne Gore, EBRD, EFSE, WB, IFC, investicioni fondovi, fondovi preduzetničkog kapitala, faktoring društva.
- Obezbijediti izvještavanje OECD-u o agregiranim nacionalnim podacima o finansiranju MSP kroz Komparativni pregled pokazatelja (*SME Scoreboard*).

3.2. ULOGA NACIONALNOG KOORDINATORA

Uloga na visokom nivou: Nacionalni koordinator, CBCG, preko svoje Promoterke (*Champion*), Marijane Mitrović Mijatović, nadgledaće aktivnosti u vezi sa implementacijom Kodeksa u Crnoj Gori. Korišćenjem svoje mreže kontakata i uvida stečenih kroz radne grupe, oni mogu podsticati i usmjeravati aktivnosti koje se bave ciljevima Kodeksa i rodnim jazom u finansiranju. Vremenom se očekuje da Nacionalni koordinator postane centralni subjekat za usmjeravanje pružalaca finansijskih usluga ka unapređenju agende finansiranja ŽMMSP. U tom cilju, predvodiće sljedeće aktivnosti:

- Promovisanje i koordinacija kolektivnog djelovanja i razmjene znanja među potpisnicima Kodeksa i partnerima u ekosistemu.
- Podsticanje koordinacije i razmjene znanja i iskustava (*peer learning*) sa drugim zemljama potpisnicama Kodeksa, uključujući obezbjeđivanje učešća članova nacionalne koalicije u globalnoj WE Finance Code Zajednici promotera (*Community of Champions*).
- Nadzor nad izradom godišnjeg izvještaja koji obuhvata ključne rezultate Kodeksa: finansiranje ŽMMSP (ukupan iznos i procenat učešća), aktivnosti koje su potpisnici sproveli u cilju podrške ŽMMSP, kao i broj potpisnika po ključnim sektorima.
- Utvrđivanje prilika i prepreka u vezi sa finansiranjem od strane multilateralnih razvojnih banaka.

Odgovornosti za implementaciju: Tokom naredne dvije godine, Koordinator će zadržati krajnji nadzor nad odlukama koje donosi Nacionalna koalicija i pomagaće u tome da projekat ostane na planiranom putu od faze planiranja, preko pokretanja Kodeksa, do praćenja i izvještavanja o napretku. Njihove odgovornosti obuhvataju:

- Organizovanje sastanaka Nacionalne koalicije na redovnoj osnovi;
- Praćenje napretka u odnosu na ključne ostvarene ciljeve iz plana implementacije Kodeksa;
- Vođenje i ažuriranje liste potpisnika;
- Praćenje napretka potpisnika u realizaciji njihovih preuzetih obaveza u pogledu aktivnosti;
- Osiguravanje da su nacionalni i globalni sistem izvještavanja uspostavljeni;
- Upravljanje komunikacijom sa međunarodnim akterima, EBRD-om i OECD-om (u svrhu globalnog izvještavanja), kao i sa *We-Fi* Sekretarijatom u vezi sa globalnom razmjenom znanja.

3.3. OPERATIVNE PROCEDURE

Nacionalna koalicija funkcioniše u okviru saradničkog modela, pri čemu CBCG kao Koordinator ima ulogu koordinator/moderatora u različitim fazama procesa.

Dodjela uloga i odgovornosti: Nacionalna koalicija biće predstavljena sljedećim organizacijama:

- CBCG
- Udruženje banaka Crne Gore
- Udruženje MFI
- Ministarstvo ekonomskog razvoja.

Protokoli sastanaka: Nacionalni koordinator će organizovati i prisustvovati svim sastancima Nacionalne koalicije, te pratiti i izvještavati o stepenu realizacije, vjerovatnoći ostvarivanja ciljeva, rizicima, potrebnim korektivnim mjerama i zastojeima u realizaciji.

Učestalost sastanaka: Nacionalna koalicija će se sastajati dva puta godišnje, na svakih 6 mjeseci. Nacionalni koordinator će dostavljati dnevni red/agendu prije sastanka. Tokom sastanaka vodiće se zapisnik, a ključne aktivnosti i zaključci će se saopštavati odmah nakon sastanka.

Okvir implementacije: Nacionalni koordinator će pripremiti Plan implementacije Kodeksa, postići saglasnost sa članovima Koalicije i pratiti realizaciju plana (vidjeti Prilog 6.2/6.3).

Komunikacija ključnih rezultata: Koalicija će putem radnih grupa komunicirati ključne odluke i ostvarene ciljeve Nacionalnom koordinatoru.

Izvještavanje: Nacionalni koordinator će, na osnovu doprinosa Nacionalne koalicije, pripremiti godišnji izvještaj i dostaviti ga Koaliciji na usvajanje najkasnije do 30. aprila naredne godine za prethodnu godinu. Izvještaj će obuhvatiti ciljeve Kodeksa, broj potpisnika po sektorima, nacionalnu definiciju(e) ŽMMSP koju su utvrdile radne grupe, obaveze koje su definisali potpisnici, kao i ostvarene rezultate u izvještajnom periodu. Nacionalna koalicija će pripremiti listu potpisnika sa smjernicama za godišnje izvještavanje o postupnim aktivnostima preduzetim u pravcu podrške ženama preduzetnicama i podacima koji se odnose na 5 glavnih *WE Finance* indikatora.

4. REGRUTOVANJE I UKLJUČIVANJE POTPISNIKA

4.1. PODOBNI POTPISNICI I CILJEVI REGRUTOVANJA

- Crna Gora ima 11 komercijalnih banaka, od kojih je 9 potpisalo Kodeks u prvoj godini, što predstavlja 82% banaka u zemlji (ili 92% bankarske aktive u zemlji).
- Crna Gora ima 11 mikrokreditnih finansijskih institucija, od kojih je 8 potpisalo Kodeks u prvoj godini, što predstavlja 73% MFI u zemlji.
- Identifikovano je 13 partnera iz ekosistema i upućen im je poziv za pristupanje Kodeksu, od kojih je 10 potpisalo Kodeks u prvoj godini.
- U drugoj godini planira se proširenje na 11 komercijalnih banaka, 11 nefinansijskih institucija i 13 partnera iz ekosistema kao potpisnika.

Aneks 1 sadrži pregled svih potpisnika Kodeksa.

U Crnoj Gori, proces uključivanja partnerskih finansijskih institucija (PFI) u implementaciju *WE Finance* Kodeksa odvijao se kroz sljedeće korake:

Korak 1 – Inicijacija u *WE Finance Code*

Centralna banka, kao vodeća institucija inicijative, upućuje dopis pružaocima finansijskih usluga kojim ih informiše da je Banka pristupila inicijativi, omogućava pristup dodatnim informacijama putem internet stranice *WE Finance Code* (<https://www.we-fi.org/we-finance-code/>) i obavještava da će, uz podršku EBRD-a, implementirati Kodeks u zemlji tokom naredne dvije godine. Uz dopis, pružaoci finansijskih usluga se pozivaju da imenuju učesnike za specijalizovani program učenja „*WMSME Gender Data Driving Business Decisions*“ u organizaciji *Financial Alliance for Women*.

Korak 2 – Radionica za uključivanje pružalaca finansijskih usluga

Naredni korak predstavlja uvodna radionica o *WE Finance* Kodeksu, koju će Centralna banka organizovati u saradnji sa Frankfurtskom školom za finansije i menadžment (*Frankfurt School of Finance and Management*), a na kojoj će učestvovati predstavnici javnog i privatnog sektora. Na radionici će se učesnici upoznati sa inicijativom, procesom formiranja nacionalne koalicije i planom razvoja sistema upravljanja podacima (*data journey*).

Korak 3 – Pismo namjere za pristupanje Kodeksu

Nakon radionice, Centralna banka upućuje pismo poziva svim relevantnim akterima za pristupanje Kodeksu. U pismu se daje primjer obaveza koje se od potpisnika očekuju u pogledu liderstva, prikupljanja podataka i aktivnosti.

Korak 4 – Zvanično pokretanje *WE Finance* Kodeksa

Zvanično pokretanje Kodeksa ima za cilj promociju inicijative i povećanje vidljivosti potpisnika *WE Finance* Kodeksa. Riječ je o događaju na visokom nivou na kojem su pozvani najrelevantniji predstavnici sektora. Na ovom događaju definisane su uloge institucija koje su nosioci inicijative i promotera (*champions*) *WE Finance* Kodeksa. Time je odgovornost za uspješnu realizaciju inicijative podijeljena između Centralne banke, kao vodeće institucije, i institucija koje su nosioci inicijative (*anchor institutions*).

5. PRIKUPLJANJE PODATAKA I PROCES IZVJEŠTAVANJA

Nacionalni agregator biće CBCG, pod rukovodstvom Mire Radunović/Jelene Obradović. Kao pouzdana institucija sa razvijenim sistemom za prikupljanje i validaciju podataka, CBCG je u dobroj poziciji da prikuplja tražene podatke od pružalaca finansijskih usluga.

Dijagnostička misija je utvrdila sljedeće stanje u pogledu dostupnosti podataka u Crnoj Gori na početku primjene *WE Finance* Kodeksa.

Tabela 2: Sažetak dostupnosti podataka

Minimalni zahtjevi	Status
<ul style="list-style-type: none"> • Poslovni klijenti MMSP (broj) 	Indikator 1 – broj poslovnih klijenata ŽMMSP dostupan je u Centralnom registru transakcionih računa (aktivni račun)
<ul style="list-style-type: none"> • Neizmireni krediti MMSP (broj & iznos) 	Indikator 2 - broj neizmirenih kredita ŽMSP dostupan je u Kreditnom registru CBCG
<ul style="list-style-type: none"> • Zahtjevi za poslovne kredite MMSP i odobrenja (broj & iznos) 	n/a (trenutno ne postoje podaci o broju i vrijednosti zahtjeva za poslovne kredite)
<ul style="list-style-type: none"> • Nekvalitetni krediti MMSP (%) 	Indikator 4 - iznosi nekvalitetnih kredita ŽMSP dostupni su u Kreditnom registru CBCG
<ul style="list-style-type: none"> • Poslovni depoziti (iznos) & deponenti (broj) 	Indikator 5 – Centralni registar transakcionih računa ima podatke o o depozitnim partijama, ali ne i o deponovanim iznosima. Agregatne podatke o deponovanim iznosima, razvrstanim po veličini/vlasničkoj strukturi deponenta, CBCG će prikupljati od banaka.
Ostali indikatori	
<ul style="list-style-type: none"> • Stambeni krediti (broj/iznos) • Potrošački krediti (broj/iznos) • Digitalne transakcije (broj/iznos) 	Kreditni registar raspolaže podacima o: nenamjenskim gotovinskim kreditima, gotovinskim kreditima obezbijeđenim hipotekom, kreditima za kupovinu robe široke potrošnje, itd. Granularni (mikro) podaci o digitalnim transakcijama nijesu dostupni.
Preporučeni indikatori	
<ul style="list-style-type: none"> • Novoodobreni krediti MMSP (broj/iznos) • Krediti MMSP obezbijeđeni kolateralom (broj/iznos) • Kratkoročni krediti MMSP (broj/iznos) • Proizvodi po klijentu MMSP (broj/iznos) 	Centralna banka raspolaže podacima o broju tekućih/transakcionih računa i odobrenim kreditima.
Dodatni indikatori za Crnu Goru	
<ul style="list-style-type: none"> • Kamatne stope • Kolaterali • Sektori • Ročnost 	Podaci su raspoloživi u Kreditnom registru.

Konkretne uloge i odgovornosti Nacionalnog agregatora u naredne dvije godine su sljedeće:

- Izrada obrasca za izvještavanje i smjernica za izvještavanje, koje odobrava Radna grupa za podatke.
- Dostavljanje obrasca za izvještavanje pružaocima finansijskih usluga potpisnicima.

- Osiguravanje bezbjednosti i povjerljivosti podataka pojedinačnih pružalaca finansijskih usluga.
- Analiza ključnih indikatora koje dostavljaju potpisnici pružaoci finansijskih usluga.
- Osiguravanje kvaliteta dostavljenih podataka kroz validaciju izvještavanja.
- Dostavljanje nacionalnih podataka (agregiranih podataka) globalnom agregatoru, OECD-u, na godišnjem nivou.

Definisan je protokol za prikupljanje podataka u Crnoj Gori kako bi se mogla izraditi *WE Finance Code* interaktivna platforma (*Dashboard*) (vidjeti u nastavku). Podaci o odbijenim kreditnim zahtjevima trenutno nisu dostupni, a način evidentiranja i prikupljanja ovih podataka će biti razmotren sa pružiocima finansijskih usluga. Podaci o depozitima trenutno nisu dostupni kao gotov podatak, pa će Centralna banka u cilju prikupljanja ovih podataka dostavljati bankama spisak depozitnih partija, razvrstanih po veličini/vlasničkoj strukturi deponenata, nakon čega će poslovne banke Centralnoj banci vratiti samo agregiran podatak o deponovanom iznosu po predefinisanim kategorijama, kako bi se sačuvala povjerljivost ove vrste podataka.

5.1. PROCES IZVJEŠTAVANJA

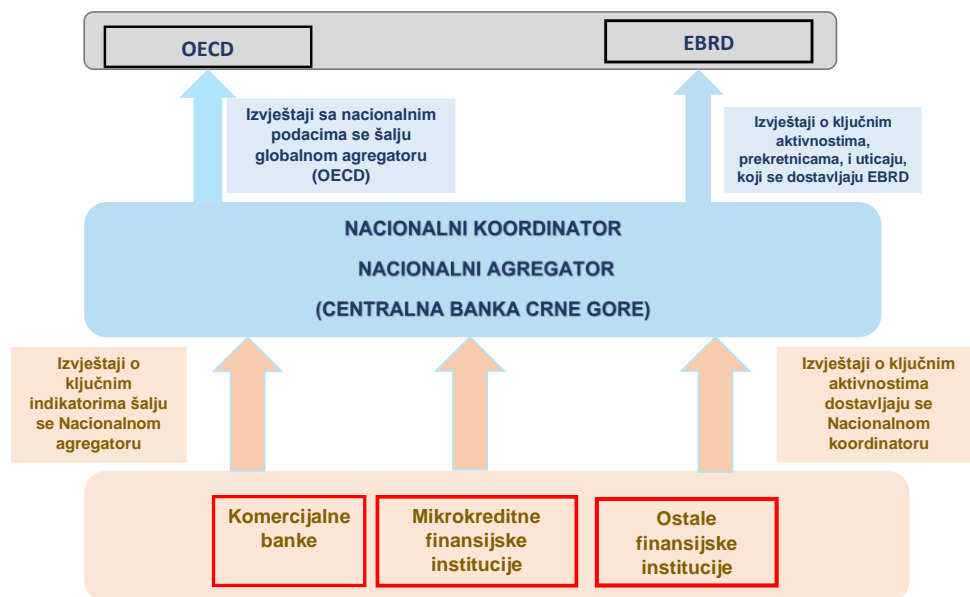
Tokom radionice u okviru Nacionalne povelje započeta je diskusija o pojedinačnim obavezama potpisnika, zasnovanim na nacionalno definisanim ciljevima Kodeksa.

Nakon radionice, pružiocima finansijskih usluga u Crnoj Gori dostavljeni su agregirani podaci o kreditima, razvrstani prema veličini poslovnih subjekata (MMSP) i polu vlasnika, kako bi mogli da analiziraju svoju poziciju u sistemu. Takođe, CBCG je pojedinačno svim pružiocima finansijskih usluga koji su članovi Nacionalne koalicije dostavila njihove individualne podatke o kreditima koje su prethodno dostavili Kreditnom registru Centralne banke, klasifikovane prema veličini preduzeća i polu vlasnika. Dostavljene informacije su od značaja za pružaoce finansijskih usluga kako bi razumjeli poziciju svog kreditnog portfolija na tržištu ŽMMSP u zemlji, utvrdili prilike i vrijednost institucije u smislu promocije ženskog preduzetništva, i razvili nove, specifične finansijske i nefinansijske proizvode za ŽMMSP.

Nakon što pružaoci finansijskih usluga dobiju pristup podacima i sagledaju vrijednost obavezivanja na primjenu Kodeksa kroz različite mjere, Centralna banka upućuje dopis kojim traži da u roku od mjesec dana od prijema informacija definišu pojedinačne obaveze, ključne pokazatelje učinka (KPI) i rokove za njihovu realizaciju. Uz dopis se dostavlja i obrazac sa primjerima mogućih obaveza, KPI i rokova. Centralna banka je kreirala listu preuzetih obaveza u obliku *Excel* tabele kao alata za sistematizaciju svih primljenih preuzetih obaveza. Rezultat je lista obaveza prikazana u nastavku.

Potpisnici dva puta godišnje izvještavaju Nacionalnog koordinatora o statusu implementacije, u odnosu na definisane KPI. Pružaoci finansijskih usluga dostavljaju podatke agregatoru na godišnjem nivou, a CBCG izrađuje Godišnji izvještaj koji se dostavlja OECD-u.

MAPA PROCESA IZVJEŠTAVANJA

5.2. DEFINICIJE

Mikro, mala i srednja preduzeća (MMSP) u Crnoj Gori definisana su Zakonom o računovodstvu⁶. Ovim zakonom uređuje se klasifikacija mikro, malih, srednjih i velikih preduzeća u skladu sa standardnom definicijom MMSP Evropske unije prema broju zaposlenih, dok se u ostalim kriterijumima - koji se odnose na godišnji prihod i vrijednost imovine odstupaju od EU standarda. Zakon je usvojen 2021. godine, a izmijenjen 2022. godine, ali klasifikacija MMSP, definisana članom 6 Zakona, ostala je nepromijenjena, čime je propuštena prilika da se definišu preduzeća u vlasništvu žena. Međutim, ostvaren je određeni napredak u tom pravcu budući da je Međunarodni radni sporazum o definicijama ženskih preduzeća – IWA 34 (*International Working Agreement on Definitions of Women Enterprises – IWA 34*), koji je razvila Međunarodna organizacija za standardizaciju (ISO), prenesen u crnogorski sistem standardizacije⁷. U cilju podrške praktičnoj primjeni, Savjet za konkurentnost je operacionalizovao ovaj standard izradom nacionalnih smjernica i upitnika, kao i razvojem metodologije „Žig ženski biznis“, koja omogućava preduzećima da izvrše samoprocjenu i budu kategorizovana kao žensko preduzeće ukoliko ispunjavaju propisane kriterijume. Trenutno je manje od 300 kompanija dobilo sertifikat⁸, ali inicijativa još uvijek nema sistemski karakter.

Dijagnostička misija je utvrdila da različite institucije primjenjuju različite definicije ženskih preduzeća. Neke institucije kao ženska preduzeća tretiraju preduzeća kojima upravljaju žene; neke smatraju da su to preduzeća u kojima žene imaju 50% ili više vlasništva; dok pojedine institucije primjenjuju kombinovani kriterijum - da je preduzeće u najmanje 50% vlasništvu žene i da je žena ujedno i rukovodilac.

Polazna definicija:

⁶ Službeni list Crne Gore 45/21, 152/22

⁷ OECD, "SME Policy Index: Western Balkans and Turkey 2022", 2022.

⁸ Registar ŽMSP koji je dobio „Žig ženski biznis“ može se vidjeti ovdje: <https://scc.org.me/web/index.php/zig-zenski-biznis/registar-zigova-zenski-biznis>

MMSP u vlasništvu/kojim rukovodi žena	
Vlasništvo	<ul style="list-style-type: none"> • Preko 50% u vlasništvu žena

Nacionalna koalicija - Radna grupa za unapređenje regulatornog okvira Kodeksa za definicije ŽMMSP:

MMSP u vlasništvu/kojim rukovodi žena	
Vlasništvo	<ul style="list-style-type: none"> • Preko 50% u vlasništvu žena
Rukovođenje	<ul style="list-style-type: none"> • Izvršna direktorica, žena CEO, ili • 100% žena kao nosilac odlučivanja i zakonski predstavnik

Jedna radna grupa u okviru Nacionalne koalicije ima za cilj da se bavi ovom oblasti, odnosno da radi na definisanju ženskog preduzetništva i izradi mape puta za njegovu institucionalizaciju i svi pružaoci finansijskih usluga obavezali su se da će uskladiti svoje definicije sa nacionalno usaglašenom definicijom koju utvrdi Radna grupa za unapređenje regulatornog okvira.

PRILOG

Aneks 1.

NACIONALNI POTPISNICI KODEKSA

KOMERCIJALNE BANKE	Promoter/ke
Addiko Bank AD Podgorica	Dina Pilica, rukovoditeljka Službe za upravljanje kreditnim rizikom za pravna lica
CKB- Crnogorska komercijalna banka AD Podgorica	Stela Bošković, direktorica Odjeljenja za korporativno upravljanje i ESG
ERSTE Bank AD Podgorica	Žana Golubović, direktorica Sektora razvoja poslovanja za fizička i pravna lica
Hipotekarna banka AD Podgorica	Ana Golubović, članica Upravnog odbora
Lovćen banka AD Podgorica	Jovana Perović, rukovoditeljka Odjeljenja za administraciju i finansijsku analizu, Sektora poslovanja sa privredom
NLB Banka AD Podgorica	Bogdan Podlesnik, savjetnik Upravnog odbora
Prva banka Crne Gore AD Podgorica	Milovan Milačić, rukovodilac Službe za podršku prodaji u Sektoru za poslovanje sa fizičkim licima
Universal Capital Bank AD Podgorica	Irena Radović, direktorica Službe za upravljanjem sredstvima
Zapad banka AD Podgorica	Ana Pešić, zamjenica direktora poslovanja sa pravnim licima
MIKROKREDITNE FINANSIJSKE ISTITUCIJE (MFI)	Promoteri/ke
MFI Alter Modus DOO Podgorica	Ana Kentera, izvršna direktorica
MFI Klikloan DOO Podgorica	Sandra Klikovac Bogavac, izvršna direktorica
MFI Labor DOO Podgorica	Ivana Tatar Radulović, direktorica Back office sektora
MFI Mikrokreditiranje doo	Vanja Stanišić, izvršna direktorica
MFI Monte Credit DOO Podgorica	Sanja Roganović, kreditna referentkinja
MFI Montenegro Investments Credit DOO Podgorica	Gorana Pavličević Četković, direktorica Sektora kredita i lizinga
MFI Partner Plus AD Podgorica	Marijana Ščekić, izvršna direktorica
MFI Win Credit DOO Podgorica	Ivan Nikić, izvršni direktor
OSTALI AKTERI	Promoteri
Ministarstvo ekonomskog razvoja	Ana Šebek, samostalna savjetnica
Poreska uprava Crne Gore - Centralni registar privrednih subjekata (CRPS)	Sanja Bojanić, načelnica Centralnog registra privrednih subjekata (CRPS)
Uprava za statistiku Crne Gore (MONSTAT)	Branka Raičević, pomoćnica direktora u Sektoru za obradu podataka
Sekretarijat Savjeta za konkurentnost Crne Gore (SCC)	Ivana Todorović, šefica SCC

Razvojna banka Crne Gore A.D.	Ana Cmiljanić, direktorica Sektora za finansije i IT i članica Upravnog odbora
Udruženje banaka Crne Gore	Kristina Bukilić, direktorica Sektora finansija i računovodstva u Erste banci
Udruženje Mikrokreditnih finansijskih institucija Crne Gore (UMFI)	Ana Kentera, predsjednica Udruženja MFI
Privredna komora Crne Gore	Tanja Radusinović, direktorica Sektora za projekte
IM Konsalting DOO Podgorica	Zvezdana Oluić, izvršna direktorica
Centar za ženska prava	Maja Raičević, izvršna direktorica
Unija poslodavaca Crne Gore	Marija Majer

Aneks 2

PLAN IMPLEMENTACIJE NA VISOKOM NIVOU:

Kratkoročno: januar do juna 2025.		Dugoročno: jul 2025. do decembra 2026.	
2025 Q1	2025 Q2	2025 Q3-Q4	2026

Izgradnja nacionalne koalicije	<p>Izraditi godišnji Plan implementacije Kodeksa.</p> <p>Podržati regrutovanje potpisnika Kodeksa.</p> <p>Predvoditi javno pokretanje <i>WE Finance</i> Kodeksa.</p> <p>Uspostaviti i imenovati lidere Radnih grupa fokusiranih na ključne oblasti djelovanja.</p> <p>Donijeti odluke javnih politika, npr. definiciju ŽMMSP, izraditi i objaviti nacionalni Inicijalni izvještaj.</p> <p>Usvojiti novu Strategiju ženskog preduzetništva.</p>	<p>Povećati broj potpisnika.</p> <p>Uskladiti definicije MMSP koje koriste banke sa zvaničnom zakonskom definicijom.</p> <p>Definisati šta je žensko preduzeće i doprinijeti razvoju politika koje podržavaju žene preduzetnice.</p> <p>Usvojiti novi Zakon o kreditno-garantnom fondu.</p> <p>Povećati broj žena preduzetnica kroz povećano finansiranje, unaprijeđeno poslovno okruženje, garantni fond za žene preduzetnice, kao i pristup nefinansijskoj podršci.</p>
Upravljanje podacima	<p>Uspostaviti ključne parametre za prikupljanje podataka.</p> <p>Prezentovanje i usaglašavanje obaveznih ključnih indikatora učinka (KPI) i preporučenih indikatora (kako su utvrdile koalicije/radne grupe).</p> <p>Odobrovanje obrasca za izvještavanje koji je razvio nacionalni agregator.</p> <p>Izrada zatvorenog sistema podataka (<i>data circular</i>).</p> <p>Uključivanje potpisnika PFI (partnerskih finansijskih institucija).</p> <p>Dostavljanje ažuriranih podataka EBRD-u za globalno izvještavanje o Kodeksu.</p>	<p>Povezivanjem registara (privrednih subjekata, preduzetnika i fizičkih lica koja obavljaju djelatnost) u jedinstveni registar u cilju unapređivanja dostupnost podataka o MMSP na nacionalnom nivou.</p> <p>Izmijeniti zahtjeve za izvještavanje partnerskih finansijskih institucija (PFI) prema CBCG.</p> <p>Povećati finansiranje preduzeća u vlasništvu žena (povećanje za 10–15% nominalne vrijednosti kreditnog portfolija do kraja 2026. godine).</p> <p>Povećati finansiranje ženskim preduzećima (povećanje nominalne vrijednosti kredita za 10-15% do 2026. godine, i dodatnih 10-15% do 2028. godine).</p> <p>Mobilisati finansijska sredstva za nove finansijske proizvode (posebno za MFI, s obzirom na to da nemaju depozite) – Razvojna banka Crne Gore, EBRD, EFSE, WB, IFC, investicioni fondovi, fondovi preduzetničkog kapitala, faktoring društva.</p> <p>Obezbijediti izvještavanje OECD-u o agregiranim nacionalnim podacima o finansiranju MSP kroz Komparativni pregled pokazatelja (<i>SME Scoreboard</i>).</p>